

Mimořádná inventarizace osteologického materiálu v Muzeu Českého krasu

The extraordinary stock-taking of osteological materials in the Museum of the Czech Karst

Irena Jančaříková¹, Tomáš Brinke², Petra Přidalová³

Abstract

In 2002, city of Beroun was affected with extraordinary flood, which inundated also paleontological and geological collections of the Museum of the Czech Karst (altogether about 33,000 pieces). Therefore, the extraordinary stock-taking of flooded collections was performed in the years 2004 – 2007. At the present, only the extraordinary stock-taking of osteological materials (altogether about 7,000 pieces) was finished. The flood damaged one third of osteological materials. The extraordinary stock-taking will outcome in final compensation with flood effects as well as in a modern compilation of collections in accordance to present modern museum trends.

Muzeum Českého krasu pečuje o sbírky, které jsou řádně zapsány v Centrální evidenci sbírek Ministerstva kultury ČR. Konkrétně pracovníci přírodovědného oddělení (autoři tohoto příspěvku) spravují přírodovědnou část sbírek, týkající se živé i neživé přírody. Patří sem také osteologický materiál.

Za účelem základní orientace jsou v následujícím přehledu shrnuty přírodovědné sbírky Muzea Českého krasu:

1) Berounská sbírka MČK – BČK/002-05-07/163002, podsbírka paleontologická

Vznikla z darů sběratelů a sběrů muzejníků od 90. let 19. století. Paleontologická podsbírka obsahuje zejména zkameněliny mořských bezobratlých živočichů ze starších prvohor z území Barrandienu. Dále je zastoupen paleobotanický materiál z pokryvných útvarů Barrandienu ze srbského a kladenského souvrství.

Nejvýznamnější část osteologického materiálu tvoří fragmenty kostí (zejména zubů, lebek, žeber apod.) dnes již vyhynulých pleistocenních zvířat (medvěd jeskynní, mamut srstnatý, nosorožec srstnatý, jeskynní lev apod.). Zastoupeny jsou i fragmenty kostí holocenních zvířat (kůň, medvěd, liška apod.). Nálezy pocházejí z Berounska, zejména z Koněpruských jeskyní a dalších jeskyní v Českém krasu. Další nálezy pocházejí z pískoven obsahujících šterkopískové výplně uložené v pleistocénu.

2) Berounská sbírka MČK – BČK/002-05-07/163002, podsbírka geologická

Vznikla z darů sběratelů a sběrů muzejníků od 90. let 19. století. Geologická podsbírka obsahuje zejména významné sběry sekundárních jeskynních výplní z Českého krasu, v menší míře také ze Slovenského krasu a dalších krasových oblastí. Sběrka obsahuje také minerály vázané na výskyt sedimentárních barrandienských železných rud, zejména z oblasti Hořovicka. Sběrka hornin z Barrandienu i odjinud je poměrně malá a neucelená.

3) Berounská sbírka MČK – BČK/002-05-07/163002, podsbírka zoologická

Zoologická podsbírka byla založena v roce 1996. Velká část preparátů byla získána jako dar z kabinetů základních škol. Část sbírky představuje vlastní sběry pocházející převážně z území berounského okresu. Většinu položek tvoří dermoplastické preparáty vyšších obratlovců, zejména ptáků a savců vyskytujících se v současnosti či

v nedávné minulosti na území berounského regionu. Převážná část předmětů byla do sbírky získána bez popsané lokality původu.

4) Hořovická sbírka MČK – HČK/002-05-07/1640002, podsbírka přírodovědná

Vznik podsbírky pravděpodobně od roku 1912, kdy bylo založeno hořovické muzeum. Sběrka zahrnuje geologické a zoologické materiály pocházející z hořovického regionu. Geologickou část tvoří jednak soubor fosilií převážně prvohorního stáří ze středního kambria (Jinecko, Skryje), případně z celého berounského regionu (ordovik, silur, devon, karbon), jednak sbírka minerálů z okolí Hořovic a v současnosti již uzavřených příbramských dolů a horniny typické pro geologický vývoj hořovického regionu. Zoologická část sbírky sestává z dermoplastických preparátů ptáků a savců nalezených ve 2. polovině 20. století na Hořovicku. Další podstatnou částí zoologické sbírky je soubor parožích jelenů a srnců ulovených v průběhu 20. století v Brdech. Ve sbírce je rovněž část lichenologické sbírky Václava Lose převážně z oblasti Brd.

5) Žebrácká sbírka MČK – ŽČK/002-05-07/165002, podsbírka geologická

Vznik podsbírky pravděpodobně od roku 1926, kdy bylo založeno žebrácké muzeum. Geologická podsbírka obsahuje paleontologické, petrologické a mineralogické vzorky pocházející z lokalit v širším okolí Žebráku a Hořovic. Hlavní část sbírky tvoří fyto-paleontologické nálezy ze svrchnopaleozoických uhelných pánví (např. Tlustice). V menší míře jsou zastoupeny horniny a minerály převážně z Hořovicka. Barrandienské zkameněliny jsou nejčastěji zastoupeny různými druhy trilobitů, brachiopodů, mlžů a plžů.

Při katastrofální povodni v srpnu roku 2002 byl zaplaven do výšky 186 cm kromě jiného i depozitář umístěný v Jenštejnském domě, kde byly uloženy paleontologická podsbírka a geologická podsbírka berounské sbírky Muzea Českého krasu, celkem asi 33 000 kusů exponátů. Voda, která zcela zaplavila sbírky, pocházela z řek Berounky a Litavky, ale nejvíce škod způsobila agresivní voda z berounské kanalizace (Jančaříková 2002). Pět pracovníků muzea po dobu téměř tří měsíců odstraňovalo z těchto zaplavených sbírek povodňové bahno a umyté sbírky ukládalo do čistých papírových sáčků a provizorních nesbírkových krabic.

V letech 2002 a 2003 byly krabice s osteologickým materiálem z paleontologické podsbírky (téměř 7 000 kusů) odvezeny ke konzervaci do Jihomoravského Muzea ve Znojmě v rámci solidar-ní výpomoci povodni nezaplavených muzeí zaplaveným muzeím. Zde se sbírek ujala konzervátorka Alena Komendová. Z kostí bylo zcela odstraněno povodňové bahno, vzorky byly pozvolna vysušeny

¹ Muzeum Českého krasu, Husovo nám. 87, 266 01 Beroun, email: irena.jancarikova@muzeum-beroun.cz

² Muzeum Českého krasu, Husovo nám. 87, 266 01 Beroun, email: tomas.brinke@muzeum-beroun.cz

³ Muzeum Českého krasu, pobočka Hořovice, Vrbnovská 22, 268 01 Hořovice, email: petra.pridalova@muzeum-beroun.cz
Čes. kras (Beroun), 31(2005), 53–54, 1. tab.

a kusy zasažené plísní ošetřeny dezinfekčním přípravkem. Všechny předměty byly napouštěny roztokem Soicrat 1309. Odpadlé části byly lepeny neředěným přípravkem Soicrat 1309 (Komendová 2003).

Po navrácení ošetřeného osteologického materiálu ze Znojma do Berouna započala jeho mimořádná inventarizace na základě „Příkazu ředitelky MČK č. 16/2003 ze dne 29. 10. 2003 k mimořádné inventarizaci Berounské sbírky MČK - osteologické nálezy z paleontologické sbírky“. Mimořádná inventarizace osteologického materiálu z paleontologické podsbírký berounské sbírky Muzea Českého krasu probíhala s přestávkami od září 2004 do července 2005.

Osteologický materiál byl před povodní uložen ve 43 krabicích a zapsán v počítačové databázi BACH a v přírůstkové knize pro přírodovědné sbírky z let 1967-1987. Nepatrná část byla zapsána v Knize přírůstků sbírek I, 1952-1965. Část sbírek (14 ks) je od roku 1997 vystavena ve stálé Geologicko-paleontologické expozici Barrandien umístěné v prostorách berounského muzea. Další část sbírek (6 ks) je od roku 2000 vystavena v Muzeu Dr. B. Horáka v Rokycanech.

Cílem mimořádné inventarizace bylo zjištění aktuálního stavu osteologického materiálu po povodni v roce 2002. Práce na inventarizaci, kterou společně prováděli I. Jančaříková a T. Brinke, byla velmi náročná. Povodeň zničila kromě řady exponátů též k předmětům přiložená inventární či přírůstková čísla. V řadě případů se změnilo také uložení kostí do jiných krabic. Nešlo tedy o klasickou inventarizaci, kdy se pouze odškrtaávají jednotlivé položky, ale o práci téměř detektivní. Ze všeho nejnáročnější bylo dohledávání neoznačených kostí. Kromě inventarizace samotné, spojené s aktualizací v databázi BACH a v přírůstkových knihách, proběhlo také překrabicování osteologického materiálu do nových sbírkových krabic. Nyní jsou kosti uloženy celkem ve 36 krabicích označených Os 1 až Os 36. Kromě toho proběhla i fotodokumentace digitálním fotoaparátem. Na fotodokumentaci všech kostí byl po předchozích zkušenostech kladen velký důraz, neboť má velký význam pro přesnou identifikaci předmětů.

V rámci mimořádné inventarizace osteologického materiálu bylo zkontrolováno celkem 6 907 kusů z 931 položek. Z toho je v pořádku 4 421 kusů z 813 položek (64,3 %). Navrženo na odpis z důvodu zničení předmětů při povodni bylo 2 159 kusů z 56 položek (31,3 %). Nepodařilo se nalézt 307 kusů z 48 položek (4,4 %). Tyto údaje jsou přehledně shrnuty v Tab.1

Celkově lze shrnout, že se po povodni podařilo zachránit zhruba dvě třetiny osteologického materiálu. Zbýlá třetina byla zničena či nenalezena. Nejvzácnější exponáty vystavené ve stálých expozicích našťestí neprošly povodní a zůstaly zachovány a nepoškozeny. Zničené či nenalezené kusy neměly příliš velkou hodnotu, šlo o fragmenty kostí, často blíže neurčených, a tak nejsou ztráty osteologického materiálu příliš citelné. V současné době je osteologický materiál uložen v depozitáři v Berouně situovaném již mimo dosah případných povodní.

Po mimořádné inventarizaci osteologického materiálu bude pokračovat stejným způsobem pravděpodobně až do roku 2007 mimořádná inventarizace zbylé části paleontologické podsbírký a posléze také geologické podsbírký berounské sbírky Muzea Českého krasu. Výsledkem této práce bude kromě konečného vyrovnání s následky povodně i moderní zpracování sbírek odpovídající současným moderním muzejním trendům.

Literatura:

- Jančaříková I. (2002): Povodeň v Muzeu Českého krasu v Berouně. – *Čes. kras (Beroun)*, 28: 47.
- Komendová A. (2003): *Závěrečná zpráva o konzervaci osteologického souboru z Muzea v Berouně*. – MS, Arch. Muz. Českého krasu: 1-20. Beroun

	počet kusů	počet položek	%
• současný počet	4 421	813	64,01
• nenalezeno	307	48	4,44
• odpis	2159	56	31,26
• expozice Rokycany	6	6	0,09
• expozice Beroun	14	8	0,20
• celkový počet před povodní	6 907	931	100

Tab. 1. Celkové výsledky mimořádné inventarizace osteologického materiálu.

Table 1 The total results of the extraordinary stock-taking of osteological materials.